

Vera Klopčič

MANJŠINE – MOST ALI BREME V MEDDRŽAVNIH STIKIH SFRJ Z AVSTRIJO?

Uvod

Tekst je del širšega sklopa »Vključenost manjšinskega vprašanja v uradne meddržavne stike na najvišji ravni med Jugoslavijo in Italijo (v obdobju 1954–1979), Jugoslavijo in Avstrijo (obdobje 1955–1979) in Jugoslavijo in Madžarsko (1947–1979).« Naloga o meddržavnih stikih na najvišji ravni z Italijo je bila dokončana maja 1983, o meddržavnih stikih na najvišji ravni z Avstrijo v prvi polovici leta 1985, naloga o meddržavnih stikih na najvišji ravni z Madžarsko (s posebnim poudarkom na sodelovanju SR Slovenije oz. na pomenu sodelovanja za Slovence v Porabju in madžarsko narodnost v Prekmurju) pa na začetku leta 1986.

Vključenost manjšinskega vprašanja v uradne meddržavne stike na najvišji ravni med Avstrijo in Jugoslavijo je v literaturi obdelala vrsta znanih slovenskih znanstvenikov, predvsem zgodovinarjev. Naj omenim le imena Janka Pleterskega, Toneta Zorna, Dušana Nečaka in Janeza Stergarja (ki so bili vsi ali pa so še sodelavci INV). Konkretno o bilateralnih odnosih je podrobne preglede objavil dr. Tone Zorn v »Časopisu za suvremenu povijest« (Zagreb, leto 1977) ter v Biltenu INV št. 7, 8, letnik 1978.

V času od leta 1945 do danes je bilo na INV zbranega veliko gradiva o vključenosti manjšinskega vprašanja v bilateralne stike SFRJ z Avstrijo. Treba je omeniti, da je bil INV tudi sosklicatelj simpozija »O aktualnih vprašanjih slovenske in hrvaške manjšine v Avstriji«, na katerem so bila obravnavana vprašanja uresničitve člena 7 ADP ter mednarodne razsežnosti ADP (brošura z istim naslovom, Ljubljana 1976). V istem letu je INV izdal tudi posebno številko Razprav in gradiv (št. 7, 8) o vprašanju izpolnjevanja manjšinskih določil ADP, kjer so se tudi s pravnimi vprašanji ukvarjali znani strokovnjaki Vlado Benko, dr. Borut Bohte, Budisav Vukas itd. Sodelavci INV so sodelovali tudi v pripravi publikacije Problem manjina u jugoslovansko-austrijskim odnosima (Bgd., 77).

V času priprave svoje raziskovalne naloge sem proučila to obsežno gradivo in spoznala ugotovitve in mnenja sodelavcev, ki so se doslej ukvarjali s tem vprašanjem.

Opravljen delo na tem področju (zbiranja in analiza gradiva) o vključenosti manjšinskega vprašanja v bilateralne stike, ki je razvidno že iz objav dr. Zorna (Zgodovinski časopis 1982, št. 1, 2, str. 132–152) zbuja spoštovanje, ki so ga izrazili tako domači kot tuji strokovnjaki. Obsežno

delo in vloženi trud mojih predhodnikov mi je v mnogočem olajšal delo, zlasti v začetni fazi zbiranja in selekcioniranja gradiva in podatkov, ki so pomembni za obravnavo vključenosti manjšinskega vprašanja v meddržavne stike med Avstrijo in Jugoslavijo v letih 1955–1979. Celotna bibliografija je objavljena v projektni knjigi »Problemi in perspektive slovenskih narodnostnih skupnosti v sosednjih državah« (Lj., 1980) na straneh 72–82

Namen mojega prispevka k raziskovanju vključenosti manjšinskega vprašanja v bilateralne odnose Avstrije in Jugoslavije ni v ponavljanju ugotovitev, ki so bile že napisane ali izrečene. Glede na to, da zajema naloga daljše časovno obdobje, je možen celovit vpogled v uresničevanje sklepov in stališč, ki so bila sprejeta ob uradnih stikih na najvišjih ravneh v obdobju 1955–1979. Obenem pa ravno ta časovna distanca omogoča preverjanje odločitev in stališč tako v matični domovini kot tudi znotraj same manjšine do posameznih ukrepov avstrijske vlade za urejanje manjšinskega varstva.

Zato je moj interes usmerjen na prikaz in oceno, koliko so iniciative Jugoslavije za obravnavanje vprašanj manjšinske zaščite (v uradnih meddržavnih stikih na najvišji ravni in v notah) prispevale k izboljšanju položaja slovenske in hrvaške manjšine v Avstriji. Pretekle dogodke sem zato poskušala ovrednotiti s stališča, kaj danes pomenijo v življenju slovenske in hrvaške manjšine.

Pri delu sem se oprla na originalne vire in časopisne izrezke, ki jih hrani dokumentacija INV, zapisnike sej Komisije za mednarodne odnose skupščine SRS ter dokumente ZSZZ. Te dokumente sem izbirala na podlagi izhodiščnih točk, ki sem jih opredelila v operativnem načrtu raziskovalne naloge.

V vsebinskem pogledu sem se usmerila na naslednja področja:

- mednarodno-pravna narava obveznosti avstrijske odgovornosti do zaščite slovenske in hrvaške manjšine,
- povezanost dobrososedskih odnosov med Republiko Avstrijo in SFRJ z odnosom do reševanja vprašanj slovenske in hrvaške manjšine,
- odnos avstrijske vlade do manjšine kot subjekta mednarodnopravno zagotovljenih pravic,
- pripravljenost Avstrije za reševanje konkretnih vprašanj slovenske in hrvaške manjšine,
- vprašanje teritorialnega obsega zaščite slovenske in hrvaške manjšine v Avstriji (vprašanje Slovencev na Štajerskem),
- omenjanje internacionalizacije.

V besedilu obravnavam pristop k temu vprašanju v meddržavnih stikih med uradnimi predstavniki obeh držav na najvišji ravni v obdobju 1955–1979 ter v notah, ki sta jih državi izmenjali v tem obdobju.

V nalogi sem največ prostora namenila obravnavi položaja Slovencev na Koroškem, kjer je v obdobju 1955–1979 njihov položaj odločilno vplival

tudi na obravnavanje manjšinske zaščite v meddržavnih stikih z Avstrijo in ker je bil svojevrsten barometer uresničevanja dogovorov o položaju manjšin na sploh.

Ravno koroški Slovenci so bili (in so) najbolj izpostavljeni pritiskom Heimatdiensta in drugih avstrijskih protislovenskih organizacij; pripravljenost Republike Avstrije kot države, da manjšino zavaruje pred temi pritiski in jih prepove, pa je pomenila tudi kazalec, koliko je država zares pripravljena izpolniti duha in črko ADP.

V meddržavnih stikih ob uradnih srečanjih predstavnikov obeh držav na najvišji ravni, v obravnavi bilateralnih pogovorov, skupnih sporočil in not zajemam Slovence na Koroškem in Štajerskem ter Hrvate na Gradiščanskem v skladu z dikcijo ADP.

Po kronološkem zaporedju sem gradivo razdelila v naslednje sklope:

- 1) 1950–1955 – meddržavni stiki pred podpisom ADP
- 2) 1955–1959 – do sprejetja Zakona o ukinitvi obveznega dvojezičnega šolstva na Koroškem in izmenjave not
- 3) 1959–1970 – obdobje vsestranskega sodelovanja in plodnih medsebojnih stikov
- 4) 1970–1976 – obdobje zaostritev ob proslavi 50-letnice plebiscita (1972 Zakon o postavitvi dvojezičnih napisov, rušenje slovenskih topografskih oznak, izmenjava not)
- 5) 1976–1979 – 1976–1979 – obdobje po sedmojuljski zakonodaji

V tem tekstu bomo povzeli del ugotovitev iz raziskovalne naloge o vključenosti manjšinskega vprašanja v uradne meddržavne stike med SFRJ in Avstrijo v letih 1955–1979. Glede na aktualnost tudi za današnje razmere smo se odločili za prikaz obdobja po podpisu ADP (1955) do sprejetja Zakona o ukinitvi obveznega dvojezičnega šolstva na Koroškem (1959).

Meddržavni stiki po podpisu ADP leta 1955–1959

O vsebini in značaju manjšinske zaščite v avstrijski državni pogodbi je v Jugoslaviji pisala vrsta avtorjev, med njimi naj omenim le dr. Boruta Bohteta, dr. Danila Türka, dr. Ernesta Petriča ter dr. Budisava Vukasa. V teh razpravah poudarjajo mednarodno-pravno obveznost Avstrije kot države, da zagotovi slovenski in hrvaški manjšini kot skupnostima posebne pravice iz člena 7, in sicer na območju, ki ga naseljujejo, ne glede na število. Omenjeni avtorji opozarjajo na neizvrševanje teh določil in na nedopustno restriktivno tolmačenje obsega zaščite v Republiki Avstriji.

Kmalu po podpisu ADP se je izkazalo, da uradnega tolmačenja s strani Avstrije o obsegu obveznosti, ki jih mora država zagotoviti slovenski in hrvaški manjšini kot ustrezno manjšinsko zaščito (v soglasju z obema manjšinama), Avstrija ne bo pripravila. Ob posameznih zakonodajnih ukrepih so se uradni avstrijski krogi sicer vedno sklicevali na določila čl. 7, ven-

dar je parcialen pristop k ureditvi posameznih vprašaj omogočil izvajanje restriktivne politike v odnosu do manjšin pod formalnim videzom »uresničevanja čl. 7«

S tem da so v avstrijsko državno pogodbo v člen 7 zapisali določila o zaščiti slovenske narodne skupnosti na Koroškem in Štajerskem ter hrvaške na Gradiščanskem, so njeni sestavljalci poudarili:

- prvič, da je treba tem skupnostim zagotoviti kvalitetno več kot jim je bilo zagotovljeno po dotedanjih pravnih normah, drugače bi se ADP sklicevala na raven zaščite po Saint-Germainski pogodbi ali pa bi zapisali, da določila ostanejo v veljavi;
- drugič, da se slovenski in hrvaški manjšini zagotovi več kot drugim manjšinam v Avstriji (npr. madžarski);
- tretjič, da je slovensko in hrvaško manjšino potrebno še posebej zaščititi pred vsako obliko oživljanja velikonemškega nacizma.

Na avstrijski strani so se kmalu po podpisu ADP pokazale bistvene razlike v tolmačenju koncepta manjšinskih določil v ADP kot celote. Temeljne razlike med temi in jugoslovanskimi stališči so se ohranile do danes; izvirajo iz različne družbeno politične ureditve obeh držav, iz drugačnega koncepta pravne zaščite človekovih pravic ter iz tega, da mora Avstrija kot večstrankarska država upoštevati dejansko razmerje sil in interesov vseh delujočih političnih strank.

Različnost družbenopolitičnih ureditev obeh držav je bila v meddržavnih stikih mnogokrat omenjana, toda zdi se, da kljub temu niso bile dovolj izkoriščene vse možnosti za boljše vzajemno razumevanje in usklajevanje stališč in interesov.

S podpisom ADP 15. 5. 1955, ki je pomenila vzpostavitev Republike Avstrije kot neodvisne države, so bili podani pravni temelji manjšinske zaščite za slovensko in hrvaško skupnost v Avstriji, odprto pa je ostalo vprašanje, kako se bo ta zaščita uresničevala v življenju. Tukaj poudarjam večkrat citirano izjavo zunanjega ministra Figla, ki je ob sprejemu ADP v dunajskem Parlamentu dejal, naj se vsak poslanec zaveda, da pomeni, če je glasoval za ADP, da je glasoval za vsak člen posamično. Če je proti kate-remukoli določilu, naj ne glasuje za ADP kot celoto.

Manj znana je izjava v glasilu VDU (Zveza neodvisnih – Verband der Unabhängigen) z dne 7. 9. 1955 (D.N.F. – Die Neue Front), da so poslanci VDU glasovali za sprejem ADP, ko jim je kancler zagotovil, da se na »Koroškem na obstoječem stanju ne bo nič spemnilo«. Glede na to, da ta izjava ni bila demantirana, se postavlja pod vprašaj pripravljenost avstrijske vlade, da pristopi k uresničevanju uradno sprejetega koncepta manjšinske zaščite po členu 7.

Ob pristopu Jugoslavije k ADP je ljudski poslanec Makso Šnuderl (ob ratifikaciji v Zvezni ljudski skupščini) med drugim dejal:

... »pogodba sicer daje mednarodno-pravno osnovo za nadaljnje razvijanje naših medsebojnih odnošajev, toda kako se bodo ti odnošaji na

tej pravni bazi razvijali, to ni več stvar pogodbe, temveč stvar ljudi, tako odgovornih voditeljev kot samih narodov .

. . . Še ena vez je med obema državama in to so naše manjšine. V Avstriji je ostala slovenska manjšina na Koroškem in Štajerskem ter hrvaška na Gradiščanskem. To vprašanje je dobilo v državni pogodbi svojo rešitev s pravne strani . . . Vendar pa načenjam, govoreč o naših manjšinah v Avstriji, omenjeno drugo gledišče, namreč o družbenih faktorjih, ki bodo nosili določbe in tendence te pogodbe sedaj in v bodočnosti . . .

Čustvo njihove etnične in kulturne pripadnosti k nam bo ostalo živo v srcih narodov Jugoslavije, a prav tako tudi priznanje progresivne ideje, ki jo sprejema del naših manjšin . . .

Izjavlajoč, da bom glasoval za predlog tega zakona (o ratifikaciji, op. V.K.), pošiljam pristrčne pozdrave Slovincem in Hrvatkom preko meje«.

(Iz stenografskega zapisnika o diskusiji ob ratifikaciji ADP v Zveznem zboru Zvezne ljudske skupščine FLRJ 10. novembra 1955).

Te besede so polne zaupanja v bodoče urejanje položaja slovenske in hrvaške manjšine v neodvisni Avstriji in nesebičnega veselja zaradi ureditve statusa sosednje države.

Stavek o »priznanju progresivne ideje, ki jo goji del naših manjšin«, pa indirektno odpira vprašanje razdeljenosti znotraj same manjšine.

Subjekt zaščite po čl. 7 so vsi pripadniki slovenske in hrvaške manjšine kot celote in zanje kot celoto se zanima in se tudi mora zanimati Jugoslavija. Tedanje zgodovinske in druge okoliščine ter zaupanje v zmago demokratičnosti sil kot zakonitosti družbenega razvoja so v tedanjem obdobju narekovale tak diferenciran pristop. Posledice delitve manjšine pa moramo oceniti kot izredno negativne, saj so npr. na deželnih zbornih volitvah leta 1949 Slovenci nastopili z dvema listama, od katerih nobena ni prodrla, skupno število glasov pa bi zadoščalo za eno poslansko mesto. To dejstvo je toliko bolj tragično, ker pozneje Slovincem nikoli ni uspelo dobiti toliko glasov, kolikor je takrat znašal seštevek glasov na obeh slovenskih listah.

Kmalu po podpisu avstrijske državne pogodbe sta obe osrednji organizaciji (Narodni svet in ZSO) nastopili enotno. Sestavili sta Spomenico o uresničevanju določil iz čl. 7 in jo naslovili na najvišje organe avstrijske republike. Glede na to, »da uradnega tolmačenja obega manjšinske zaščite še ni«, so podali svoj predlog k uresničevanju vsakega posameznega določila člena 7. Zaradi jasne dikcije ter preciznih formulacij pomeni ta spomenica še danes aktualen pristop. Spomenica predstavlja tudi prvi skupni nastop obeh osrednjih organizacij v zaščito pravic slovenske manjšine po podpisu ADP.

Poseben poudarek v spomenici je bil dan šolskemu vprašanju, ki se je izkazalo za preizkusni kamen resnične pripravljenosti za urejanje vprašani slovenske in hrvaške manjšine po demokratični poti. Z uredbo o obveznem dvojezičnem šolstvu z dne 3. oktobra leta 1945 je bilo to šolstvo zagotovljeno po teritorialnem principu za območje 62 občin na Koroškem. Na avs-

trijski strani so ta odlok označevali z besedami: »ta nesrečna uredba«. Ta uredba pa je bila zanje »nesrečna« ne le zaradi vsebine, to je obveznega dvojezičnega šolstva (ne glede na narodnost učenca), temveč zaradi tega, ker je območje 62 občin v bistvu tisto območje, ki ga naseljujejo Slovenci in na katerem so upravičeni do posebnih ukrepov manjšinske zaščite po členu 7 ADP.

Še pred podpisom ADP je bilo nekaj poskusov spremeniti ali razveljaviti »to nesrečno« uredbu. Ko je v začetku leta 1954 Koroška deželna vlada podala predlog za spremembo te uredbe, je dr. Aleš Bebler, podsekretar v DSZZ. dejal, da bi zožitev dosedanjih pravic koroških Slovencev »pomenila oblak na nebu prijateljskih zvez med Jugoslavijo in Avstrijo« (cit. po članku: Lojze Ude, Problem dvojezične nastave u Koroškoj, Medjunarodna politika št. 5, 1. marec 1954).

Po podpisu ADP so se v Avstriji spet začele še glasneje oglašati zahteve po ukinitvi obveznega dvojezičnega šolstva, sklicujoč se predvsem na »pravico staršev«, da izbirajo jezik pouka za svoje otroke. Avstrijska ljudska stranka (ÖVP) in Svobodnjaška stranka (FPÖ) sta za zaščito te pravice staršev predlagali izjavljanje staršev oz. »ljudsko glasovanje«. Deželni glavar Wedenig je decembra 1957 dejal: »Medsebojno spoznavanje in razumevanje vodi do strpnega sožitja obeh narodov in s tem do pomiritve v deželi«. »Zavedajmo se naloge, ki jo ima Koroška: biti mora posrednik in most med deželami in narodi. To bo mogoče le takrat, če bo na Koroškem vladal mir, ki pa ga bomo dosegli šele potem, ko se bosta razumela oba naroda v deželi«.

(Vir: Slovenski vestnik, 20. 12. 1957, str. 5)

Gonja proti obveznemu dvojezičnemu šolstvu je dosegla take razmere, da so koroške šolske oblasti dnevno dobivale zahteve po njegovi ukinitvi. Referendumi, ki so bili izpeljani pod pritiskom Heimatdiensta v posameznih okrajih so »pokazali«, da je velika večina staršev zoper obvezen dvojezičen pouk (po elaboratu Lojzeta Udeteta o dvojezičnem šolstvu – tipkopis, dokumentacija INV).

Leta 1958 so z odlokom deželne vlade ukiniteli obvezno dvojezično šolstvo ter uvedli obvezne »prijave« otrok, ki so želeli obiskovati dvojezični pouk. Leta 1959 so to določitev potrdili tudi na zvezni ravni. To leto je pomenilo dejansko prelomnico v odnosu avstrijskih oblasti do manjšine, saj so bila načeta temeljna vprašanja manjšinske zaščite, ki so odprta do danes. Jugoslovanska vlada je v zvezi z ukinitvijo obveznega dvojezičnega šolstva, ki je imelo za posledico močno upadanje števila k dvojezičnemu pouku prijavljenih otrok, naslovila na avstrijsko vlado več protestnih not.

V Jugoslaviji je prav v času ukinitve obveznega dvojezičnega pouka na avstrijskem Koroškem prišlo do ustanovitve obveznega dvojezičnega slovensko-madžarskega šolstva v Prekmurju (na celotnem narodnostno mešanem območju, ne glede na narodnost učencev). Znano je, da tudi to ni potekalo brez ugovorov zlasti staršev slovenske narodnosti. Resolucija Slovenskega slavističnega društva iz leta 1969 sé je izjasnila zoper obveno

dvojezično šolstvo. Prišlo je do vloge na Ustavno sodišče Slovenije, ki je odločitev o ustavnosti te ureditve sprejela z enim glasom večine in javno izraženim nasprotnim mnenjem ostalih štirih sodnikov. Vendar je razvoj v Prekmurju v naslednjih letih pokazal koristne oz. pozitivne rezultate dvojezičnega šolstva v smeri boljšega razumevanja med dvema narodnostnima skupnostima.

Hkrati z zakonom o manjšinskem šolstvu je bil v avstrijskem parlamentu na Dunaju obravnavan tudi osnutek zakona o uporabi slovenskega in hrvaškega jezika pred sodišči.

V noti št. 520 z dne 17. marca 1959 je Jugoslavija izpostavila naslednja vprašanja:

- Četudi so predstavniki manjšin pokazali veliko mero lojalnosti pri iznašanju svojih zahtev, vlada Republike Avstrije sploh ni stopila v kontakt s predstavniki manjšine niti ni upoštevala njihovih že podanih predlogov.
- Jugoslavija opozarja na antimanjšinsko delovanje številnih organizacij na Koroškem, katerih osnovni cilj je izzivanje narodnostne nestrpnosti in izvajanje stalnega pritiska na slovensko manjšino na Koroškem, kar pa je vlada Republike Avstrije po čl. 7 pa tudi po čl. 9 ADP dolžna preprečiti. S sprejetjem teh zakonov se v obstoječih okoliščinah ustvarjajo nadaljnje možnosti za izvajanje pritiskov omenjenih organizacij na slovensko manjšino.

Če bi torej hoteli skleniti pregled tega prvega obdobja po podpisu ADP z neko sumarno oceno dogajanja, ki je relevantno za reševanje manjšinskega vprašanja, se ne bi mogli izogniti naslednjim ugotovitvam:

- a) Stališča Jugoslavije izražajo optimizem glede možnosti razvoja demokratičnih sil znotraj neodvisne in nevtralne Avstrije ter zaupanje, da se bo na ta način dejansko uresničila tudi manjšinska zaščita po duhu in črki ADP.
- b) Avstrija je dopustila, da so se leta 1957 protimanjšinsko oz. pro-nacistično usmerjene organizacije združile v Kärntner Heimdienst, ki je s svojimi pozivi na revanšizem ter s taktiko stalnih pritiskov na Slovence na Koroškem eden od nosilcev napadov na obvezno dvojezično šolstvo in na obstoj slovenske manjšine sploh. Uzakonitev obstoja organizacij, združenih v Heimdienstu, ki nasprotuje 5. odstavku 7. člena ter člena 9 ADP, ter odprava obveznega dvojezičnega šolstva pod pritiskom Heimdienstista so bili znaki, da se bosta morali slovenska in hrvaška manjšina v Avstriji boriti ne le za ohranjanje in pospeševanje svojih pravic, temveč za svoj etnični in narodnostni obstoj.

Kot pozitiven ukrep avstrijskih oblasti pri uresničevanju čl. 7 v te obdobju pa moramo omeniti ustanovitev slovenske gimnazije v Celovcu leta 1957. Gimnazija se danes imenuje Zvezna gimnazija za Slovence in s svojim delom kot edina srednja šola s slovenskim učnim jezikom prispeva k

ohranjanju in negovanju materinega jezika ter ohranjanju in oblikovanju narodnostne zavesti Slovencev na Koroškem.

V luči razvoja, ki je sledil temu prvemu obdobju, danes lahko ugotovimo, kako prav je imela Jugoslavija v noti iz leta 1959, ko je opozarjala na nevarnosti, ki izhajajo iz legaliziranja dejavnosti Heimatdiensta, ne le za razvoj in obstoj slovenske in hrvaške manjšine, temveč za perspektivo razvoja Republike Avstrije kot celote. Seveda nobena teh organizacij ni v svojem statutu navedla jasnega cilja »iztrebljanja ali uničenja slovenske ali hrvaške manjšine«, kakor tudi nobena sodobna država (razen Južne Afrike) ni v ustavi zapisala, da bo državljanke diskriminirala glede na narodnost, barvo kože ali poreklo, vendar se to dogaja – na kar opozarja OZN. Zato ugovor Avstrije, »da nobena od teh organizacij nima v statutu zapisanega takega namena«, zveni skrajno formalistično in neresno. Istočasno pa je Republika Avstrija dopustila tudi nevarno gonjo proti obveznemu dvojezičnemu šolstvu in s tem pokazala, da popušča pred metodo pritiska Heimatdiensta, kar je njegove nasilne akcije še bolj spodbudilo.

S stališča zagotovljene ravni varstva človekovih pravic v mednarodnem okviru pomeni to korak nazaj v demokratičnem razvoju avstrijske družbe. Pri tem moramo vedeti, da so bila v tistem obdobju stališča v pedagoški teoriji glede učinka obveznega dvojezičnega izobraževanja še dokaj neobdelana, tako da ni bilo mogoče z vso gotovostjo trditi, da je prav model obveznega dvojezičnega šolstva najprimernejši za doseganje sožitja in strpnosti na narodnostno mešanih območjih. Kratek pogled v zgodovino nam celo pove, da so države ponekod ustanovljale in uporabljale dvojezične šole v bistvu za lažje raznarodovanje: tudi na Koroškem je bilo tako z utrakvističnimi šolami v prejšnjem stoletju. Glavna prednost dvojezičnega izobraževanja je, da obe narodnostni skupnosti spoznata jezik druge skupnosti in da učenci v skupnem življenju lažje navežejo stike, kar pa je seveda močno odvisno od predispozicij, ki jih učenci prinašajo od doma in iz okolja. V okoljih, kjer vlada vzdušje strpnosti, dvojezična šola nedvomno opravlja pozitivno vlogo spoznavanja in zблиževanja enakopravnih članov različnih narodnosti.

Zato je za slovensko manjšino izkušnja iz obravnavanega obdobja (1955–1959) tragična ne samo zaradi tega, ker so v Avstriji ukinili Uredbo o obveznem dvojezičnem šolstvu, temveč zaradi tega, ker so v Avstriji v tem obdobju:

- legalizirali Heimatdienst – pronacistično organizacijo koroških nacionalistov;
- dovolili oz. molče tolerirali pritiske, ki jih je Heimatdienst izvajal na slovensko manjšino, posebej pritiske ob izvedbi »ljudskega izrekanja« staršev o obvezni dvojezični šoli;
- da so na osnovi akcije Heimatdiensta ukinili obvezno dvojezično šolstvo, kar ta organizacija tudi sama razglašala za svoj velik uspeh.

Summary

MINORITIES – BRIDGE OR HINDRANCE TO THE RELATIONS BETWEEN THE SOCIALIST FEDERAL REPUBLIC OF YUGOSLAVIA AND AUSTRIA

The paper presents part of a research project dealing with the status of the minority question in the context of bilateral relations between Austria and Yugoslavia in the period 1955–1979. Since the project covers a considerable time span, it offers an integrated insight into the implementation of the resolutions and opinions that were adopted on the occasion of summit talks. At the same time, it is precisely with the aid of hindsight that we can reappraise the decisions and viewpoints adopted in the matrix country as well as within the minority itself, in the matter of individual measures taken by the Austrian government for regulating minority protection.

The paper focuses on the presentation and appraisal of the extent to which Yugoslavia's initiatives for discussing questions of minority protection (advanced on the occasion of intergovernmental summit meetings and contained in diplomatic notes) have contributed to an improved status of the Slovene and Croat minorities living in Austria. Events of the past are assessed in the perspective of their present-day significance to the Slovene and Croat minorities.

The following topics are discussed:

- Austrian obligation to assume responsibility for the protection of the Slovene and Croat minorities in the context of its rootedness in international law,
- The interlinkage of good neighborly relations between the Republic of Austria and the Socialist Federal Republic of Yugoslavia, and the general outlook on the solving of problems of the Slovene and Croat minorities,
- The Austrian Government's posture on the minority as the subject of rights guaranteed by the international law,
- Readiness of Austria to solve specific questions concerning the Slovene and Croat minorities,
- The question of territorial extent of the protection of the Slovene and Croat minorities in Austria (the problem of Slovenes living in Styria (Štajerska),
- References to internationalization.

The paper concentrates on the approach to the foregoing question as it developed during the contacts that Yugoslavia and Austria held in the period 1955–1959.